

CXXIX

78

129

78

۲ نچى بولك، ۲ نچى قسم
رسملى انشاء درسلىرى

۵۹

صالح يوقوسىدىن تورغاچ طهارت آلوب آناسى بلەن نماز
اوقودى.

- سز ايرتە بلەن، قايدە، كىمىر بلەن نىلر ئىشلىسىز؟
- سز كۆندىز . . . . . ؟
- سز كىيىچ بلەن . . . . . ؟

سويلەرگە ھەم يازارغە:

- سز آتا - آناڭزغە نەرسەلر ئىشلەگەندە بولشقانڭز بار؟
- سز آلازغە نىچك ايتوب بولشدىڭز؟
- آلازىزىڭە ئىش بىتكەچ نەرسە دىيىپ ئەيتىدىلر؟
- ئىش بىتكەچ سز نى ئىشلەدىڭز؟

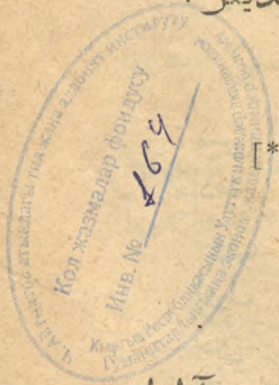
سز ايرتەگە نىلر ئىشلەمكىچى بولاسىز؟ [*]

۶۰. بىر بىر يازارغە.

يازارغە ئورنەك:

مىن يازا باشلاغان ايدىم دە، يازوب بىرە آلمادىم.

[*] بىرىچە بالا سويلەگەندىن سوڭ يازدرو تىوشلى.

سین اوقی باشلاغان ایدکده،
اول تگه باشلاغان ایدیده،
بز توبه گه منه باشلاغان ایدکده،
آلار کیسه باشلاغانلار ایدیده،
شاکر بارا باشلاغان ایدیده،
ذاکر کوتهره باشلاغان ایدیده،
حسن چابا باشلاغان ایدیده،
فاطمه سویلی باشلاغان ایدیده،
امینه صوری باشلاغان ایدیده،
فاتحه جری باشلاغان ایدیده،

سز صاباق اوقی باشلاغانچی کونلرنی نیچک
اوتکهره ایدگز؟
سز حاضر کونلرنی نیچک اوتکهره سز؟
سز زور ایغاچ کونلرنی نیچک اوتکهره ایدگز؟

۶۱. طو طروب یازارغه :

مین (قایچان؟ نه رسه عشله ب؟ قایچانغه چه تلی؟) اوقی
آلمادم.
سین
اول
بز
سز
آلار
یازا آلمادگ
آشی آلمادی
یوری آلمادق
کیته آلمادگز
قایتا آلمادیلار

۶۲

علی ئوینی بېكلەب ایشك آلدینه چقمقچی بولدی ده قولینه
یوزاق آلدی .

یوزاقنی کم، نەرسەدن یاصی؟
یوزاقنڭ نیندی ئۇلۇشلىرى بولا؟
یوزاقنڭ اول ئۇلۇشلىرى نەرسەگە كیرهك
بولالار؟
آنی نەرسە بلەن، نیچك بېكلىلر؟

تابشماق:

كچكنەگنە ئت، ئۇرمى دە، يەرمى دە .

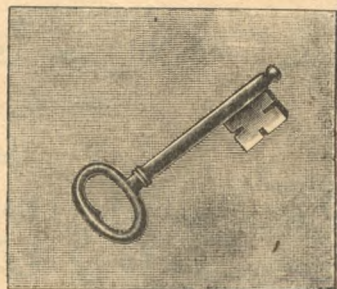
اول نەرسە؟

اول نیچك آلاى بولا؟

۶۳

آچقچ دىب نەرسەگە ئەیتەلر؟
آنك كوزگە كورنشى نیندی
بولا؟

آنك نیندی ئۇلۇشلىرى بولا؟
آچقچنی کم، نەرسەدن یاصی؟
آچقچ بلەن نی ئشلىلر؟
آنك بلەن نەرسەلر بېكلىلر؟
..... نەرسەلر آچالار؟

امو

۶۴

علی ئۆيى بىكلەب ايشك آلدینه چقىدى.

سويلەرگه :

علی ايشك آلدنده نەرسەلەر كورگەن بولر ؟

يازارغە :

سزنىڭ ايشك آلدىڭزده نەرسەلەر بار ؟

آلار آندە قاى توشدە طورالار ؟

آلارنى نەرسەدن ياساغانلار ؟

آلار نەرسەگە كىرەك بولالار ؟

۶۵

علی لرنىڭ خىدمىچىلىرى أحمد آغای حيوانلارغە آشارغە

سالدى.

سويلەرگه :

احمد آغای نىندى حيوانلارغە آشارغە

سالغان بولر ؟

اول حيوانلار قايدە طورالار ؟

حيوانلار ئۇچۇن آندە نىندى نەرسەلەر بولر ؟

اول نەرسەلەر حيوانلارغە نى ئۇچۇن كىرەك

بولالار ؟

اول حيوانلارغە نەرسەلەر آشاتالار ؟

از ارغە:

يۇرط حيوانلارى ديب نيندى حيوانلارغە ئەيتەلر؟
 سزنگ يورطدە نيچەشەر، نيندى حيوانلار بار؟
 سز اول حيوانلارنى قايدە آصرىسىز؟
 حيوانلار ئۇچۇن آندە نيندى نەرسەلر بار؟
 اول نەرسەلر آلا ارغە نىگە كىرەك بولالار؟
 آلا ارغە كم، نەرسەلر آشاتا؟

آت قايدە طۇرا، نەرسەلر آشى؟
 صيىر . . . . . ؟
 كەجە . . . . . ؟
 ئت . . . . . ؟
 مەچى . . . . . ؟

۶۶

آيغر، بىيە، ناي، اوگز، صيىر، بۇزاو، صارق تەكەسى،
 صارق، بەرەن، كەجە تەكەسى، كەجە، بەتى.

طو طروب ياز ارغە:

صيىرنگ بالاسىنە . . . آتاسىنە . . . ، آناسىنە . . . دىلر.
 آتنگ بالاسىنە . . . آتاسىنە . . . ، آناسىنە . . . دىلر.
 صارقنگ بالاسىنە . . . آتاسىنە . . . ، آناسىنە . . . دىلر.
 كەجەنگ بالاسىنە . . . آتاسىنە . . . ، آناسىنە . . . دىلر.

۶۷

كشپلر اوز حيوانلارن آشانلار، ئچرتلر، طۇرۇر
لارينه اورن بېرلر.

سويلەرگه:

حيوانلار خوجالارينگ بوياخشلقلارينه قارشى
نيندى فايده كيترلر؟

يازارغه:

- يورطده بولا طرغان حيوانلار.
- يورط حيوانلارينگ تۇسلرى.
- آلارنگ قىچقرو تاوشلارى.
- صيرنگ فايدهسى.
- آتنگ فايدهسى.
- صارقنگ فايدهسى.
- كهجهنگ فايدهسى.
- ئتنگ فايدهسى.
- مهچينگ فايدهسى.

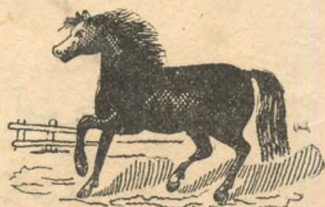
۶۸. مهچى بالاسى.

سزنگ ئۆيدە مهچى بالاسى بولغانى بارمى؟
اول نى توسلى ايدى؟
سز اول مهچى بالاسن قايدن آلغان ايدىگىز؟

سز آڭا نيچك ديب آت قوشقان ايدگز؟
سز آڭا نهرسه لر آسانا ايدگز؟
اول نيندى نهرسه لر بلهن، نيچك او يني ايدى؟
سز آنى قايسى چاقده قيني طورغان ايدگز مى؟
سز آنى نهرسه ئو چون قيني طورغان ايدگز؟

۶۹. آت

آت نيندى حيوان؟
آتنگ گه ودهسى نيندى بولا؟
جونى نيندى، نيندى توسلى بولا؟
باشى نيندى بولا؟
قولاقلارى نيندى بولا؟
تشلرى نيندى بولا؟
كوزلرى نيندى بولا؟
مويى نيندى بولا؟
آننگ مويى نينده نهرسه بولا؟
قويىر غنده نهرسه بولا؟
نيچه، نيندى آياقلى بولا؟
آتنگ يوريشى نيندى بولا؟
آتنگ آياقلارن قايدى، نى
ئوچون، نى ئشله تهر؟
آت كشيگه تيه مى؟
آتنگ كشيلىرگه نيندى فايدىسى
بار؟

آت طۇرندە يازغان شېكلى ايتوب يازارغە :

سارق، مەچى.

تابشماق :

بيوك، بيوك تاو لارده، زىقا بويلى طاللارده بر اورند
بر اورنغە يۇرى تىرى طون چىكمەن.

سويلەرگە :

اول نەرسە؟

اول نيچك آلاى بولا؟

على لرنك خدمتچىلىرى احمد آغاى آت جىكدى. [*]

آتنى نيچك جىگەر؟

۷۰. ئت. [**]

«يە، قارا باي، بو كىتابدە نەرسە لىر يازغان ايكەن، اوقوب بىر
ئەلى!» — دىب على اوز لىرىنىڭ ئىسنى تاپا قولى بلەن بىر كىتاب
صوزدى. قارا باي كىتابنى ايسنەدى دە: «يوق، كىتاب اوقو مېنىم ئىش
تو گل، مېنىم ئىش تو نلردە يوقلامىچە بورىلرنى، قاراقلارنى فور-
قوتو، آلاردن يۇرطنى صاقلو، خوجام آوغا چىققان چاقلارده
اول آطقان قويانلارنى طوتوب كىترو — مېنىم يالغىزمدن
شول حەتلى ئىش جىتوب طۇرر!» — دىدى.

[*] بودرسنىڭ آلدەغى كۇندە بالالار آت جىككەنى قاراب طوروب
آنى مەكتىكە بلوب كىلرلر.
[*] مۇندى حكابە لرنى بالالارنىڭ بعضى دە تاوش بلەن اوقرلار
ومفهومن سويلەرگە چ يازارلار.

بازارغە:

ئىت نىندى ئىشلىر ئىشلى؟

۷۱. قزقلى شەكرت

(ع. توقايف.)

— ئەيدەلى، آقبای، اويرەن سىن آرط آياغڭ برلە طۇر.
آرما، آوماطوب طورى طۇر، توز او طۇر، ياخشى او طۇر!

— نىك عذابلىسڭ بولای سىن، مین ئەلى بىك كچكە،
مىن طوغانغە تىك ايگى آيلا بولر، يا ئۇچكە.

يوق كىرەكمى، مین ئۇيرەنمىم، مېنم اوينىسم كىلە،
شول بۇلۇنلار دە ياطاسم، شوندا آونىسم كىلە.

— آخ جو لەر مائىمى! طرش ياشلەي، زور آيغاج جايىسز اول،
قار تايوب قاتقاج بوونلار، ئىش بلو او گھايىسز اول!

بازارغە:

كىمىك ئىتى بار ايدى؟

اول ئىتى نى آتلى ايدى؟

بالا آقبايغە نەرسە ئۇيرەتمىكچى بولدى؟

بالا آكئانچىك طۇررغە قوشدى؟

آقبای اول چاقىدە نىچە آيلقغەنە ايدى؟

آقبای بالا قوشقانچە طۇردىمى؟

آقبای بالاغە نەرسە دىدى؟

آقبای بالاغە قايدە، نەرسە ئشليسىم كىلە دىرى
بالا آقبايغە قارشى نەرسە دىب ئەيتدى؟

۷۲. على لرنىڭ توگەنىسى.

على لرنىڭ توگەنىسى ايشك آلدندە، ئۇى آرتلارندە، آبزاردە
طۇرا. آنڭ جونى قزلىسو بولوب بورن ۵م جىلكە ئۇستى آق،
موگزلرى ۵كرە بوب كىيگەن ايدى.

على ئلك نوگەنىدن بىك قورقا ايدى. اول مۇگرەگەن
چاقلاردە على ايشك آلدندە بولسە: «نوگەنىدن قورقام!» — دىب
جلى — جلى ئۇيىگە يوگروب كره ايدى.

شوندى چاقلاردە على نى ئەنكەسى: «نوگەنى بىك جواش حيوان،
اول بر كىمگەدە تىمى، ۵ر كىنى ياراتا، آشارلارنى سوت بىرە» —
دىب جواتا ايدى.

بر كۇنى على ايشك آلدىنە چقدى. اول، ئەنكەسىنىڭ صىير
صاوغان چاغىنە طورى كىلدى. اول ئەلى هامان نوگەنى يانىنە
باررغە توگل، كوررگەدە قورقا ايدى. شوندە على نڭ چىنلەتوب
اوزوب بارغانن ئەنكەسى كورگەچ، جماياقغە جلى سۇت سالدى
دە على نى اوز يانىنە چاقردى. اول، ئەنكەسى يانىنە قورقا — قورقا
غە كىلدى دە ئەنكەسى سالوب بىرگەن سوتنى اچدى. شوندىن
صوڭ على صىيردن قورقماس بولدى، ئەنكەسى صىير صاوغان
چاقلاردە قولىنە جماياق طوتوب كىلوب سوت ئچە، نوگەنىنىڭ
ماڭلايندىن سويە وصىپاشدرا، اوز قولدىن آڭا ايكەك سىنقلارى
آشاتا باشلادى.

علی لرننگ توگه نیلری قایدہ طور ایدی؟
اول نی توسلی ایدی؟
توگه نی مؤگره گهن چاقلارده علی نی ئشلی ایدی؟
علی نی ئه نکه سی نه رسه لر ئه یتوب جو انا ایدی؟
بر کوننی علی قایا چقدی؟
آنده علی ننگ ئه نکه سی نی ئشلی ایدی؟
علی ئه نکه سی یانینه بار دیمی؟
نیک بار مادی؟
علی نی کور گه چ ئه نکه سی نی ئشله دی؟
علی ئه نکه سی یانینه نیچک کیلدی، آنده نی ئشله دی؟
شوندن صوگ علی نیلر ئشلی باشلادی؟

بو حکایه نی صییر اوز طورنده اوزی سویله گهن
شیکللی ایتوب یاز گز!

باشلاب بازوب کیتەرگه ئورنهک:

مین علی لرننگ ایشک آلدنده، ئوی آرنلارنده غی آزاردا
طور ایدم . . . . .

۷۳. کتوچی

کتوچی دیب کملر گه ئه یته لر؟
آلار نیندی حیوانلار نی کؤته لر؟
آلار کتوننی قایچان قووالار؟

کتونی آلا ر نیچک جیبالار؟
قایا قوو الار؟
حیوانلار آنده نیلر ئشیلیر؟
کتوچیلر آنده نیلر ئشیلیر؟
کتونی قایچان قایتار الار؟
کتو قایتقاچ حیوانلار نیلر ئشیلیر؟
کشیلر نیلر ئشیلیر؟

طو طروب یازارغه.

بزنگ صیر مزبار. (کم؟) آکا آشارغه (نهرسه؟) صالا،
ئچه رگه قایسی چاقده (نهرسه) بولفانوب بیره. کتوچی آنی
(قایچان؟) (کملر؟) بلهن (قایا؟) قووا. اول آنده (نهرسه؟)
آشی، (نهرسه؟) ئچه. صیر کتودن قایتقاچ (کم؟) (نهرسه؟) صاوا.
اول (نهرسه؟) دن (نهرسه؟) آتلی. مین آطلاغان ماینی (نهرسه؟)
بلهن آشارغه بیک یارانام.

کیکلر.

(فر حیوانلاری).

کیکلر دیب نیندی حیوانلارغه ئه یته لر؟
نیندی کیکلرنی بر تمیچ، نیندی لرن قورقاق دیب
ئه یته لر؟

كیىكلر یۇرط حیوانلاری شیکللی ، یۇرطده
طۇرالارمی ؟
آلار قایلارده طورالار ؟
آلار آشارغه قایدن تابالار ؟
. . . . نهرسهلر آشیلار ؟

بورى یرتقیچ كیىك . اول اورمانلارده ، قزلارده طورا ،
قویان ۱۹۴۶م بهرمن شیکللی حیوانلارنى بووب آشی .

آیونیندی کیىك ، قایلارده طورا ، نهرسهلر آشی ؟
تۆلكى ؟ . . . . .
كۆرپى ؟ . . . . .
پشى ؟ . . . . .
بورصق ؟ . . . . .
ئەرلەن ؟ . . . . .
قویان ؟ . . . . .
صاصى كوزەن ؟ . . . . .
تییىن ؟ . . . . .
صیچقان ؟ . . . . .
كوسى ؟ . . . . .

---

۷۵. تۆلكى

تۆلكى آللارغه باروب تاوق ، قازلار اورلارغه بىك یاراتا .
تۆلكى بىك حەیلەلى ، بىك آصطرتن كىىك . اول تونلرده اولغە

كىلوب كىشىلرنىڭ ئاوق ياكى قىزار اويالرىنى، توبەسىدىن قازو
توشىدە، آندە اوزىنىڭ كۈتۈرۈگە كۈچى جىتەرلىك قوشلار
بووا، آلارنى بىرەملەپ طىشقە چىقاروب تىسلى، آندىن سو
قوشلارنى آوزىنە جىيۈب قابادە قىرغە چابا. تۈلكىنىڭ اوياسى نا
آرالارنىدە تىشكلىكدە ھەم اورماندە بولا. اول اوياسىنە قايتور
جىتكەچ آونى بالالارىنە بىرە.

سوئەلەرگە:

- تۈلكىنىڭ اوياسى قايلاردە بولا؟
- آنىڭ آندە كىملىرى بولا؟
- تۈلكى آزىق ئىزلەپ قايا بارا؟
- اول آندە نىچك ايتوب، نەرسەلر آولى؟
- اول آزىقىنى تۈلكى اوزى آشىمى؟
- آنى قايا آلوب قايتا، كىملىرىنە بىرە؟

يازارغە:

تۈلكى اوزىنىڭ آوى طورىندە بالالارىنە
باشدىن آياق نىچك دىب سوئەلەگەن بولر؟

قايسى كىچىكلرنىڭ نىندى فائىدەسى، نىندى زىيانى بولا؟
كىچىكلرنىڭ قايسىلارى فائىدەسىز؟
. . . . . قايسىلارى زىيانسىز؟

۷۶

قویان

بونەرسەنگ صورەتى؟
اول نیندى كىيىك؟
آننگ جونى قايچان، نى توسلى
بولام؟

باشى نیندى بولام؟
قۇلاغى نیندى بولام؟
آلغى آياقلارى نیندى
بولام؟

آرت آياغى نیندى بولام؟
اول قایلارده طورام؟
نەرسەلر آشى؟
اول نەرسەدن قورقام؟
نى ئۇچون قورقام؟

ایده شلرندن صوراشورغە: (*)

سینگ نیندى كىيىكلرنى كورگەنگ بار؟ (الخ)

۷۷. آوچى (*).

قش كۆنى ايدى. نەرسە جاودى؟ آنگ ئۆستىندى
 قويان چابوب كىتدى. قايدە؟ قوياننىڭ نەرسە ئۆزى
 قالدى؟ آوچى قوياننى نىچك ئۆزەب تابدى؟ آوچى
 قوياننى نى ئشلەتدى؟ اول آنى قايا آلوب قايتدى
 آندە قوياننى نى ئشلەتدى؟ آنگ ايتن آوچى نى
 ئشلەتدى؟ آنگ تىرىسن نى ئشلەتدى؟

يورط قوشلارى.

على نك ئەنكەسى عاليه آبزناى ھەر كون ايرتە - كىچ يورط
 قوشلارنى چاقروب آلازغە آشارغە صالا.
 سويلەرگە:

عاليه آبزتاينگ نىندى قوشلارى بولر؟
 اول نىندى قوشنى نىچك دىب چاقرغان بولر؟
 قوشلرغە نەرسە آشاتقان بولر؟

يازارغە:

سزنگ يورطدە نىندى قوشلار بار؟
 آلارنى كم قارى، اول نەرسە آشاتا؟
 قوشلرنگ قايسىلارى كوبرەك آشى؟
 آشاتقاندە قوشلرنگ قايسىلارى تالاشلار؟

[*] بالالار اوزلرگە يازا آلماسلار مقالەنگ مفھوم بىرەر قات
 سويلەب بىرلر وسويلەنلر.

قۇشلار تۇرلى تۇسدە بولالار.

نى تۇسلى قوشلار بولا؟

آلارنىڭ نى تۇسلىسى ماطور بولا؟

سىز آلارنىڭ نى تۇسلىسىن بىگرەك ياراتاسىز؟

سىز نى ئۇچۇن آنى ياراتاسىز؟

سىز نى ئۇچۇن تىگىلرن ياراتمىسىز؟

۷۸

يۇرط قۇشلارنىڭ تۇرمشلارى بىك ياخشى: خوجا خانونى
لارنى آسانا، ئچەرلرىنە صو قويا، تۇررلارىنە اورن بىرە،
لارنى دشمانلارندىن صاقلى .

خوجا خانونىنىڭ بو ئىشلىرى قۇشلارغە بىك اوخشى، تىك
ونسى غنە ناچار: قۇشلارنىڭ بۇتۇن نەرسەلرن خوجا خانونى
زىنە آلۇب بترە .

يۇرط قۇشلارنىڭ تۇرمشلارى نىچىك؟

قۇشلار خوجا خانونىنىڭ نىندى ئىشلىرن ياراتالار؟

..... نىندى ئىشارن ياراتمىلار؟

خوجا خانونى قۇشلىرىنىڭ نەرسەلرن اوزىنە آلا؟

خوجا خانونى جۇمرقا بلەن نى ئىشلى؟

..... جۇن بلەن نى ئىشلى؟

..... ايت بلەن نى ئىشلى؟

۷۹. جۇمرقا

(۱) جۇمرقانك طشقى كورنشى ۴۵م نچكى باغى:

جۇمرقا قايدىن بولا؟

جۇمرقانك كورنشى، زورلغى، تۇسى نىندى بولا

جۇمرقانك نىندى ئۇلۇشلىرى بولا؟

(۲) جۇمرقانك كىرەكلىكى:

جۇمرقا بلەن نى ئىشلىرى؟

نىندى قۇشلىرىك جۇمرقالارن آشىلار؟

جۇمرقا طوقلىقى آشى؟

آنى نىچك - نىچك آشىلار؟

جۇمرقانى نىندى آشامىلارغە صىتالار؟

تابشماق:

كريك - كريك قالا، كريك فالاسىندە آق قالا، آق فالادە

صارى بالاوز.

سويلەرگە:

اول نەرسە؟

اول نىچك آلاى بولا؟

بازارغە:

كريك - كريك قالا دىب ئەيتكەنى . . . بولا.

كريك فالاسىندە آق قالا دىب ئەيتكەنى . . . بولا.

آق فالادە صارى بالاوز دىب ئەيتكەنى . . . بولا.

۸۰. قاز .

- ۱) قازلارنىڭ تۇسلرى .
- قازنىڭ باشى، بورنى، موينى، گەودەسى،
آياقلارى .
- ۲) قازنىڭ تۇرا طۇرغان اورنلارى ،
آزقلارى، آنىڭ ئىشلرى .
- ۳) قازنىڭ فايدهسى .

قاز

قاز طورىندە يازغان شېكىللى ايتوب يازارغە :

تاوق، كور كە، ئەتەچ .

تابشماق :

اوزى پادشا نەسلى توگل، يۇرى تاج كيوب .
ريستان توگل، آياغى قايش بلەن بەيلەنگان .
خدمتىجى توگل، بارىندە ايرتە اويانا .

سويلەر گە ھەم يازارغە :

اول نەرسە ؟

اول نيچك آلاى بۇلا ؟

قازنىڭ بالاسىنە نيچك ديب ئەيتەلر ؟
اوردە كنىڭ بالاسىنە نيچك ديب ئەيتەلر ؟
تاوقنىڭ بالاسىنە نيچك ديب ئەيتەلر ؟
كور كەنىڭ بالاسىنە نيچك ديب ئەيتەلر ؟

۸۱. چىشلەر [*]

كىمىڭ، نىندى تاوغى بار ايدى؟

اول تاوق نەرسە سالدى؟

اول تاوق قراقلى باشلاغاچ آنى قايدە، نەرسە گە

اوپرتدىلەر؟

اول جۇمۇرقادە اوپىرغاندە آنى كىم آشاتدى؟

تاوق جۇمۇرقانى نىچە كۆن باصدى؟

اول نى تۇسلى، نىچە چىش چىغاردى؟

چىشلەرنى كىم، نەرسە گە جىيىوب، قايا آلوب باردى؟

اول آندە نىلەر اشلەدى؟

چىشلەر گە نەرسە لىر آشاتدى؟

ات

۸۲.

[*] بالالار اوزلىرىنىڭ ياكى بىرەر بىلىگەن كىشىلىرىنىڭ چىشلىرى طورىندە بازارلار. كۆرۈمەگەن، بىلمەگەن بالالار بىلىگەن، كۆرگەن ايدىشلەرنىڭ سويلەتەرلىرى.

سويلەر گه :

سز مۇندە نەرسەلەر كورەسز؟
 ئت نىندى حيوان؟
 اورده كلر نىندى قۇشلار؟
 آلار مۇندە نيچه؟
 آلار نەرسەدن قورقديلار؟
 آلار قايا ئۇچۇب توشديلر؟
 بو صورەتكە آت قوشكز! [*]

بازار غه :

۸۳. ئتدن قورقديلار. [**]

على نىڭ نى آتلى ئتى بار ايدى؟
 آقبای ھەر چاقده كىمگە ايمەروب يورى ايدى؟
 بر تابقر على بلەن آقبای يورورگە قايا چقديلار؟
 آقبای على دن آيرۇلوب قايا كىتدى؟
 اول آندە نەرسەلەر كوردى؟
 اورده كلرنى كورگەچ آقبای نى ئشلەدى؟

[*] بالالار بو اورندە سكوت قىلسلەر توبەندەگى سۇاللار بوينچە
 سويلەنلەر. رسمدەگى اورده كلرنى كورسەنوب: بولار نەرسەلەر؟ — ئتنى
 كورسەنوب: — بو نەرسە؟ — اورده كلر ئتنى كورگەچ نى اشلەديلر؟
 آلاى بولغاچ بو صورەتكە نيچك دىب آت قوشوب بولر؟
 [**] بالالار صوراولارغە قارشى طۇررلىق سوزلر بازا آلماسالار،
 معلم ومعلمە افندىلر مجموع سۇالنىڭ مفھومن بىرەر قات سويلەب چىغارلار.

اورده كلرنى ئىشلەپ، قايى، نىچىك ئۇ چوب توشىدىلە
 اورده كلر صوغە تۇشكەچ آقبى قايىدە، نى ئىشلەدە
 على آقبىنى نىچىك دىب آچولاندى ؟
 شوندىن سوگ على بلەن آقبى قايى قايىتوب كىتىدىلەر

۸۴. طو طروب يازارغە [*]

- . (كم ، قايچان ، نەرسە ؟) صاودى .
- . (كم ، قايچان ، نەرسە ؟) پشردى .
- . تكدى . . . . .
- . او قودى . . . . .
- . يازدى . . . . .
- . كىسدى . . . . .
- . اولادى . . . . .
- . سانتى . . . . .

- . (كىمىگ ئىتى ، قايچان ، قايىدە ، كىمى ، نىچىك) ئىشلەدى .
- . . . . . آتى ، . . . . . ؟ تىپىدى .
- . . . . . صىيرى ، . . . . . ؟ سۆزدى .
- . . . . . قازى ، . . . . . ؟ ئالادى .

[*] بالالار بو صور اولارغە جوابلارنى ممكن قدرلى تۈرلەندۈرۈپ يازارغە طرشلار .

۶۲.

علی ایشك آلدندە يورگەندە ئۇى تيرەلرندە ئۇچوب يورى
طۇرغان تۇرلى قۇشلارنى كوردى دە ايبدەشى ولى دن : « بو
ئۇچوب يورى طۇرغان نيندى قۇشلار؟ » - ديب صورادى .

ولى على گە نيچك ديب ئەيتكەن بولر؟

۸۶۴. قارليغاچ .

[ع. توافيف.]

كوبدن توگل ، بزىك تەرەزە قابقاچن ،
ئۇيا ايتدى مينم سويگەن قارليغاچم ،
اول كۇن بويى آوزى بلەن بالچق تاشى
بالچق بلەن ماطور ايتوب ئۇيا ياصى .

كوب ئىشلەدى ايرنميچە ، بارا ، بارا ،
چغاردى اول ماطور ، ماطور بالالار دە
آچقسالار قارليغاچنك بالالارى
چبن ، چركى طوتوب قايتا آنالارى .

قارليغاچم يەمسز اۇزۇن قارا تۇندە
قاتى يوقلى ئۇياسندە آلمى طىندە ،
بر قاناتىك آستىنە طغا باشن ،
اويانمى اول بۇتۇن كشى تاوشلاسن ،

كوك كوكرەسن ، بالطر ، يۇلطر كىلسون يەشن ،
تۇن بويىنە نيندى قاتى جىيل ايسمەسن ،

نى بولسەدە بارىدە بىر آنك ئۇچۇن
اويانمى اول، سىلكتەمى دە بورون ئۇچن

قارلىغاچ نىندى قۇش ؟

اول ئۇيانى قايلاردە، نىچك ايتوب ياصى ؟

قارلىغاچ ئۇيادە نىلر ئىشلى ؟

بالالارىنە نەرسە لر آشاتا ؟

تۇنلرنى اول نىچك اوتكەرە ؟

۸۷

قارلىغاچ ئۇياسن تەرەزە باشلارینە ياصى، اول چىن، چىرە
شىكىللى سويەكسىز جانوارلارنى طوتوب آشى .

قارغا اوياسن قايلاردە ياصى، نەرسە لر آشى ؟

؟ چەوگە . . . . .

؟ چىچق . . . . .

؟ كوگەرچن . . . . .

؟ صاندوغاچ . . . . .

؟ صىيرچق . . . . .

؟ جابالاق . . . . .

؟ كرەشە . . . . .

۸۸. چىچىق .

چىچىق نىندى قۇش ؟
 آنىڭ گەۋدەسى نىچىك بولا ؟
 آنىڭ گەۋدەسىنىڭ نىندى ئۇلۇشلىرى نى تۇسلى
 بولا ؟
 گەۋدەنىڭ ھەر ئۇلۇشى بلەن اول نىلر ئىشلى ؟
 تابشماق :

چوۋار كىيىملى، اورام مالايى بورچاق جىيا، قردە قونا .
 سويلەر گە :

اول نەرسە ؟
 اول نىچىك آلاى بولا ؟
 چىچىق تۇرنىدە يازغان شىكىللى ايتوب يازارغە :
 كو گەرچىن، قارغا، صايىقان .

۸۹. فاطمە بلەن ساندو غاچ .

فاطمە .

نى ئۇچۇن سىن صايرامىنىڭ ساندو غاچ ؟
 شاد بولا كو كىلم مېنىم سىن صايرامىنىڭ ؛
 چىتىگىڭ ئەيەت، يانگدە بار آشك،
 نىك كو كىلسىز سىن بولاي بۇ كىڭ باشك ؟

صاندوغاچ:

آه، مېنم صايرار جېرم اورمان ايدى .
آندە ھەر تۇرلى قزق طولغان ايدى .

مېن بو جېردە نېگە شادلىق كورسەتېم
آندە ئۇچ باش قۇشچىم قالدى يەتېم!

ھەم مېنم آندە تاغى دوستم كۈتە ،
صاغنا اول، صارغايا اول - اوط يوتا .

بلمېسكەمى سېن چېتىن محبوبىلىك، اول
بولسەدە آلتۇن، ھامان چىتلك اول .

فاطمە.

جە آلايسە مېن ايشك آچىدىم سېڭا .
بار آزاد بول، قىل مېڭا ايزگى دعا ،

بار جانم ايندى يەش اورمانغە ئۇچ ،
تىز يەتېم قۇشچىلار ك بىلەن قاوش !

يازارغە:

- صاندوغاچ اورماندە نى ئىشلى ايدى ؟
اول آندە نېچك طۇرا ايدى ؟
صاندوغاچنى كەم نېچك طۇتدى ؟
اول آنى قايا آلوب قايتوب، قايا جابدى ؟
فاطمە آندن صوگ نىلر ئىشلەدى ؟
صاندوغاچ چىتلكدە نېچك طۇردى ؟
چىتلكدە اول نېچك صايرامادى ؟
صايراماچ آنى نى ئىشلەتدىلر ؟

سويله رگه:

صاندوغاچ چيتلکدن قو طلغاچ نيلر اشله گان بولر؟

۹۰

سز ننگ نيندى قوشلار طوتقانگنر بار؟
 سز آلارنى قايا جابوب آصرادگنر؟
 نهرسه لر آشاتدگنر؟
 اول آنده كوگلكلى طورديهي؟
 سز آنى جابوب كويمه آصرادگنر؟
 آندن صوگ سز آنى نى ئشله تدگنر؟

۹۱. باقچا.

على ايشك آلدنده بر آز بۇرگهچ باقچالارينه كردى.

سويله رگه:

باقچه ديب نهرسه گه ئه يته لر؟
 نيندى باقچه لار بولا؟
 نيندى باقچاده نهرسه لر اوسه ؟
 اول نهرسه لر نيگه كيرهك بولالار؟

۹۲. جيمش باقچاسى.

يازارغه:

جيمش باقچه سى ديب نيندى باقچه غه ئه يته لر؟

جیمش باقچه سینہ نیچک ایتوب نهرسه لر او طرتا
آنده نیندی آغاچلار بولا؟
نیندی آغاچلار نیندی جیمش بیره لر؟
باقچاده آغاچلاردن باشقه تاغی نهرسه لر اوسه لر؟
آلارنگ کورنشلی نیندی بولا؟

اوز کزنک جیمش باقچاسی طور نده یاز ارغه: (*)

بزننگ جیمش باقچاسی .

۹۳. آما آچاچی .

آما آچاچی قایدہ اوسه ؟
آنی نیچک او طرتالار ؟
آگانی ئوچون، نهرسه سیمه لر ؟
آنگ جیر آستنده غی تارماغینه نهرسه دیلر ؟
جیر ئوستنده گیسینه نهرسه دیلر ؟
اوزه کدن چقغان تارماقلارینه نهرسه دیلر ؟
اول یاز کوننده نهرسه یارا، نهرسه آتا ؟
آنگ جیمشینہ نهرسه دیلر ؟

۹۴. آما .

(۱) آلمانک کورنشی :

آما دیب نهرسه گه ئه یته لر ؟

[*] بالالارنگ اوز باقچالاری بولماسه کورگن بیره باقچه طور نده بازار

آنگ كورنشى نيندى بولا؟
آلمانگ نيندى ئۇلۇشلىرى بولا؟

(۲) آلمانگ اوسوى :

آلمان نيندى آغاچده اوسه؟
اول آلمان آغاچده نيچك اوسه؟
باقچه آلماسى قر آلماسندن نيچك آيرولا؟
(۳) آلمانگ ئشكه ياراوى :

آلمانى نى ئشله تهر؟
آندن نهرسه لىر پشوره لىر؟
تاغى نهرسه لىر پشوره لىر؟
آلمانگ تهرمى چى كىلىش نيندى بولا؟
پشكه چ نيندى بولا؟

آلمان طورنده يازغان شىكلى ايتوب بازارغه :
چىيه، قارلىغان.

---

۹۵. يەشلچە باقچاسى [*]

يەشلچە باقچاسن بيگرهك ده قايا ياصىلار؟
يەشلچە باقچاسن نى ئۇچۇن، نهرسه بلەن ئەيلەندىر
آلالار؟

يەشلچە باقچاسنده ياز كۇنى نيندى ئشلىرى بولا؟

[*] شھر بالالارىنك آراسنده بو باقچانى كورمه گەنلىرى بولسه، آلا رغه
باقچەنك رسمن كورسەنلىرى ويان قىلىنر.

آندە نىچك ايتوب نەرسەلەر اوپرتالار، نەرسەلەر
چەچەلەر؟

ياڭغۇر بولماغاندە آلاغە نەرسە ئۇچۇن، نى سىمبەلەر؟

-
- آلمانگ كورنشى، تۇسى، تەمى نىچك بولام؟
قىارنىگ . . . . . ؟
كىشرنىگ . . . . . ؟
چىيەنىگ . . . . . ؟
كەبستەنىگ . . . . . ؟
طۇرمانىگ . . . . . ؟
چۇگندرنىگ . . . . . ؟
شالقانىگ . . . . . ؟
بەرەنگىنىگ . . . . . ؟

يەشلىچەلرنىگ رىسمن توشىرگىز!

يەشلىچەلردن تورلى آزقلار ئەزىرلىلەر .

- كەبستەدن نىندى آزقلار ئەزىرلىلەر؟
كىشردن . . . . . ؟
قاباقدن . . . . . ؟
چۇگۇندردن . . . . . ؟
گەرەنكەدن . . . . . ؟
صوغاندن . . . . . ؟
-

سويلەر گە:

بو نەرسە نىڭ صورەتى ؟
اول قايدە اوسە ؟
آنى نىچىك اوسترە لر ؟
آنىڭ نىندى ئۇلۇشلىرى بولا ؟
اول نەرسە گە يارى ؟
آنى نىچىك آشىلار ؟
آنىڭ تۇسى نىندى بولا ؟
آنىڭ تەمى نىچىك بولا ؟

صوغان طورىندە سويلەر گەن شىكلى ايتوب سويلەر گە ھەم
يازار غە :

قىيار، كەبىستە، شالقان، چۇگىندىر.

تابشماقلار :

(۱) نەرمەسى يوق، ايشىگى يوق - ئىچى طولى كىشى .
سويلەر گە ھەم يازار غە :

اول نەرسە ؟ اول نىچىك آلاى بولا ؟

(۲) قات قات طولى، قارش بويلى .

اول نەرسە ؟ اول نىچىك آلاى بولا ؟

(۳) يىر آستىدە قزل ئەتەچ .

اول نەرسە ؟ اول نىچىك آلاى بولا ؟

علی باقچالار نده يور گه نده تورلی سويه كسز جانوارلار
كوردی .

علی باقچه لارده نیندی سويه كسز جانوارلار كورگه ن
بولر؟

آلارنگ گه وده لری نیچك بولا؟

آلار گه وده سینگ نیندی ئو لوشلری بولا؟

اول ئو لوشلر بله ن نیلر ئشلیلر؟

سويه كسز جانوارلار قايچاقده قایلارده بولالار؟

تاراقان فاناتلی، فرق آياق فاناتسز بولا.

سويه كسز جانوارلارنگ تاغی قایسیلاری فاناتلی،

قایسیلاری فاناتسز بولا؟

---

۹۸ . چين .

سويلەر گه :

چين نیندی جانوار؟

نیندی چينلر بولا؟

آلار قایلارده بولا؟

آلارنگ گه وده لری نیندی هه م نیندی ئو لوشلی

بولا؟

اول ئو لوشلرنگ هه ر برسې بله ن آلار نیلر ئشلیلر؟

چېن طور نده يازغان شيكلى ايتوب يازارغه :
ئورمه كوچ، تاراقان، قاندالا، كوبه لهك.

۹۹. بالا بلەن كۈبە لەك.

[غ. توقايېف]

بالا - ئەيت ئەلى كۈبە لەك،

سويلەشيك بر گەلەب،

بو قدر كۈب ئۇچوب

آرمىسك سىن نىچك؟

نىچك صوڭ تۇر مشك؟

نىچك كۇن كور مشك؟

سويلەب بىرچى تىزب

تابالامسك رىزق؟

كۈبە لەك - مېن تۇرام قىرلار دە،

بۇلۇندە، اورماندە:

اويتىمەن ئۇچامەن

ياقتى كۇن بولغاندە.

ايركەلى ھەم سويە

قوياشنىڭ ياقتىسى،

آش بولادر مىڭا

چەچەكلەر خوش ايسى.

تيك عمرم بيك قسقه:

بارى بر كۇنگنه؛

بول ياخشى، رنجتمه

هەم تېمە سېن ميڭا.

بالا كۈبەلەكەن نەرسەلەر طورئەندە صۇراشدى؟
اول آنى نىچكە دىب صۇرادى؟
كۈبەلەكەن بالاغە نىچكە دىب سويلەب بىردى؟

۱۰۰

سويلەرگە :

سز مۇندە نەرسەنىڭ صورئەتن كورەسز؟

اول نىندى جانوار؟

آلار قايدە طورالار؟

آندە نىندى قۇرتلار بولالا؟

آلار بىزگە فايده كىترەلمى؟

نىندى فايده كىترەلمى؟

آلار اول بالنى قايدىن جىيالار؟

بىز بال بلەن نىلر ئشلىمىز؟

۱۰۱. اومارتالقدە.

طوئرب يازارغە:

على ئەتكەسى كرېم آبزىنىڭ (قايدە؟) اومارتالغى بار ايدى.

اول (كىملىر ئۇچۇن؟) كچكەنە، كچكەنە اوبالار ياصاب قويدى.

ل اويالارغه (نەرسە؟) ديب ئەيتەلر. آلارنڭ تيرەسینە (نېندى
 و سەمەكلەر؟) او طرەندى. اومارتا قورتلارى اول (نەرسەدن،
 نەرسە؟) جىيالار. على بالى بىك يارانا. بركوننى اول: «ئەتكەيم،
 يىنم بال آشيسم كىلە» - ديب ئەيتكەن ايدى. كریم آبرى فولینە
 بىتلك، پچاق، تەلینكە، بر تلم ایكمەك آلوب (قايما؟) كىندى. اول
 آندە (نەرسە ئۇ چۇن؟) يوزینە بىتلك كىدى، - (نەرسە نىڭ؟)
 قابقاچن آچدى، (نەرسە بلەن؟ نەرسە؟) كىسوب آلدى دە
 (نەرسە گە؟) يانوب على گە بىردى.

تابشماق:

تريريق، تريريق طۇرنالار، تاو باشندە جورغالار،
 ايتى حرام، شولپاسى حلال، آنى بلگۇر مولالار!
 اول نەرسە؟

اول نىچك آلاى بولا؟

۱۰۲۰ قر.

على باقچالازندن قرغه چغوب كىندى.
 على قرده نەرسەلر كورگەن بولر؟

باسو، بۇلۇن، ساز، تاو، اوتلاوق، اورمان، چلغە، كول،
 چىشمە ديب نەرسە گە ئەيتەلر، آلارده نەرسەلر بولا،
 نەرسەلر اوسە؟

۱۰۳. اولەن. (*)

باسو، بۇلۇن، ساز، تاو، اوتلاوق اورمانلارده تۇ
اولەنلر بولا.

سز نیندی اولەنلرنی بلەسز؟
اول اولەنلر قایلارده، نیچک بولۇب اوسە
اول اولەنلرنىڭ نیندی ئۇلۇشلىرى بولا؟
آلارنىڭ تامرلارى نیندی بولا؟
. . . . . صاباقلارى نیندی بولا؟
. . . . . يافراقلارى نیندی بولا؟

توبەندەگى اولەنلر طۇرنده سويلەنگن ھەم يازنگن:
آلابوتا، ئەرکمەن، قچتقان.

تابشماق:

قىنامى، سوقى، آورتدرى، اوزى جلاتا.
اول نەرسە؟
اول نیچک آلاى بولا؟

۱۰۴. چەچەك

ئۇيلارده، قولارده تۇرلى چەچەكلر اوسە.

---

[*] بو درسكە بالالار جەى كوئندە جيغان اولەن ھەم چەچەكلرن
آلوب كىلرلر.

سز نیندی چه چه کلرنی بله سز؟
 اول چه چه کلر قایلارده اوسه لر؟
 آلارنگ نیندی ئو ئوشلری بولا؟
 تامرلاری نیندی بولا؟
 صاباقلاری نیندی بولا؟
 یافراقلاری نیندی بولا؟
 چه چه کلری نیندی بولا؟ (*)

طو طروب یازار غه.

لاندش چه چه گی اورمانده اوسه، آق ئوسلی، خوش ایسلی بولا.
 مهك چه چه گی قایدہ اوسه، نی ئوسلی، نیندی ایسلی بولا؟
 سینه وشه . . . . . ؟
 گل بادران . . . . . ؟
 یغمبر چه چه گی . . . . . ؟
 طوقران باشی . . . . . ؟
 ترووشکه . . . . . ؟
 نه فر چه چه گی . . . . . ؟
 اقرا چه چه گی . . . . . ؟
 کوک چه چه ک . . . . . ؟
 آق باش . . . . . ؟

[*] بالالارنگ آلوب کینگان چه چه ک هم اولهنلری نیکش لر،
 قوللارینه بربوب نیندی چه چه ک، اولهن، قایدہ ئوزگه نلکلرن، نی ئوسلی،
 نیندی قیافتده ایکنه نلگن سوبله نلر، قیاسی بر چه چه ک یاکی اولهن بعض
 بالاده بولماسه، آنی اول بالاغه کورسهنلر وسوبله نلر، اگر بعض چه چه ک
 یاکی اولهن بالالارنگ برسندده بولماسه، آنک رسمن ناقتاغه باصاب کورسهنلر
 و معلومات بیرلر.

۱۰۵. آق چەچەك (*).

بر ئەمەلنى علىنى آپاسى قايا آلوب كىتدى؟
قر نەرسەلر بلەن قابلانغان ایدی؟
آلار قردە نەرسەلر ئىشلەدىلر؟
ئۇيىگە قايتقاچ آق چەچەكلردن نەرسە یابىلدىلر؟
ایکنچى كۆننى على بلەن ولی قايا، نەرسە جیارغە كىتدىلر؟
علىنى ئۇیدە كم ئزلى باشلادی؟
اول علىنى قايلاردن ئزلهدى؟
آندە تابا آلماغاچ علىنگ آپاسى نەرسە دىب
اویلادی؟

[*] معلم ومعلمه افندیلر درسدن مقدم موندەغى سؤاللرگە جواب بولوب نۆشەرلك سوزلرنى شاكردلرگە بۆرە قات سويلەپ چغارلار وسويلەتلر، نهایت بازارغە قوشارلار.

قاي ايتدى ؟
اول قرده على گه نيچك ديب قچقردى ؟
على آپاسينه قارشى نيچك ديدى ؟
شوندىن صوڭ على آپاسى بله نى سويله شدى، نى
ئشلهدى ؟
ياز ارغه :

مىنىم چه چهك جىيووم.

۱۰۶. باصو.

باصو ديب نهرسه گه ئه يته لر ؟
ياز كۇنى آندە نىندى ئشلىر بولا ؟
اول ئشلىرنى كم، نيچك، نهرسه بله نى ئشلى ؟

باصوده نیندی ایگنلر بولا؟

اول ایگنلرنگ نیندی ئۇلۇشلىرى بولا؟

نیندی ایگنلر ئۇزۇن بولوب اوسه؟

نیندی ایگنلر قصقا بولوب اوسه؟

اول ایگنلرنگ قایسیلاری ماتور چه چه کلی بولا

..... قایسیلاری یه مسز چه چه کلی بولا؟

تابشماق :

كۆزن كۆزلى ، قشنى قشلى ،

يازغه چقما يەشل طون طشلى .

سويلەرگه :

اول نەرسە؟

اول نيچك آلاى بولا؟

يازارغه :

كۆزن كۆزلى ديب ئەيتكەنى . . . . . بولا .

قشنى قشلى ديب ئەيتكەنى . . . . . بولا .

يازغه چقما يەشل طون طشلى ديب . . . . . بولا .

۱۰۷. بۇداى .

ایگنچی یاز کۇنى باصوده بۇداى چه چدى .

ایگنچی بۇداى چه چەر ئۇچۇن جیرنى نى ئشله تدى؟

بر نیچه کۇندن صوڭ ئۇرلق نى ئشله دى؟

بۇداى نیچك اوسدى؟

اول ئۇلگىر گەچ ايگىنچى باصوده نىلر ئىشلەدى ؟
 اندر دە نىلر ئىشلەدى ؟
 آنك صالامن قايا قويدى ؟
 ئۇرلغن قايا آلوب باروب
 نەرسە ئىشلەتدى ؟

ئۇيدە كم، ئۇزنى ئلك نى ئىشلەتدى ؟
 آندن صوك آنى قايا صالوب نەرسە ايزدى ؟
 نەرسە گە ياغوب آندە نەرسە پشردى ؟

آرش ايكمه گينگ باشدن نيندى ئىشلر كىچكەنن
 سويلەب اوزگن آرش بولوب يازگن. [*]

تابشماق :

قاتى دە، يوشماق دە، قزل دە، قارادە، آق دە، آورده، يگل دە،
 تەملى دە، تەمسزده، زورده، كچكئەده، آچى دە، توچى دە، بار
 كشيگە دە قدرلى دە .

اول نەرسە ؟

اول نيچك آلاى بولا ؟

ايگن ئىشلەر ئۇچۇن نيندى قۇراللار كيرهك ؟
 اول قۇراللار بلەن نىلر ئىشلىلر ؟
 اول قۇراللارنى كم، نەرسە دن ياصى ؟

[*] اگردە بالالار بازار آلماسالار معلم ومعلمه افنديلر برەر مقاله
 ياكى شعراوقرلار، مفهوم بالالاردن سويلەتلر. آخردن هم اوزلرى
 سويلەرلر وبازدرلار.

بلگەن كورگەن قۇراللار كۆزنىك رىسىمىن توشىرۇمۇ ؟

تايىشماق :

كۆچكەنگە بۇ كۆرى ، بۇ تۇن قىرنى بىردى ؛
قىردىن قايتىدى دە ئۇيدە بىر يىل ياتىدى .

اول نەرسە ؟

اول نىچك آلاى بولا ؟

۱۰۸ . بۇلۇن * x

بۇلۇن دىب نەرسە گە ئەيتەلر ؟
آندە نىندى اوسمىكلر اوسەلر ؟

۱۰۹ . پچەن ئۇستى .

پچەن ئۇستى قاچان بولا ؟

پچەن ئۇستى جىتكەچ آول كىشىلىرى نىلر

سويلىلر ، نەرسەلر ئەزىلر ؟

پچەن چابارغە نىچك بارالار ؟

آندە آلار نەرسە بلەن نىلر ، نىلر ئىشلىلر ؟

پچەن چابقاندا بۇلۇندا نەرسە تاوشلارى اىشتوله ؟

پچەنچىلر پچەننى چابوب بىرگەچ نى ئىشلىلر ؟

پچەننى قاچان ، نەرسە بلەن قابارتالار ؟

پچەن كىبكەچ آنى نى ئىشلەتەلر ؟ (*)

[*] اىككىچى درسكە بالالار جەى كوندە جىغان آغاچ يافراقلىرىنى آلوب كىلرلر .

۱۱۰ اورمان

سویلهر گه :

- اورمان ديب نهرسه گه ئه يته لر؟
 آنده نيندى آغاچلار اوسه لر؟
 اول آغاچلارنىڭ قايسيلارى يافراقلى؟
 . . . . . قايسيلارى اينه لى؟
 * آنده نيندى قوواقلار اوسه ؟
 . . . . . اوله نلر اوسه ؟
 . . . . . چه چه كلر اوسه ؟
 . . . . . جيله كلر اوسه ؟؟
 . . . . . حيوانلار بولا؟
 . . . . . قوشلار بولا؟
 . . . . . سويه كسز جانوارلار بولا؟

ياز ارغه :

مينم اورمانغه باررغه چغووم. مينم اورمانده كورگهن
 اغاچلارم. مين اورمانده كورگهن قوشلار، كويۇكلر،
 سويه كسز جانوارلار، اوله نلر، چه چه كلر. اورماننىڭ
 هاواسى. مينم اورماندن ئويگه قايتووم.

۱۱۱. اورماننىڭ فايدهسى.

كشىلر اورماننىڭ نەرسەلىرى بلەن فايدهلانالار؟
آننگ نىندى نەرسەسىدىن نىچك فايده ايتەلر؟

طو طروب يازارغە. (*)

آلما آغاچى قايلارده اوسە، آننگ يافراغى نىندى بولا، نىندى فايدهسى بار؟

- ؟ . . . . . چىشى آغاچى
- ؟ . . . . . ايمەن
- ؟ . . . . . چىيە
- ؟ . . . . . ناراط
- ؟ . . . . . چىكلەوك
- ؟ . . . . . قاين
- ؟ . . . . . قاراما
- ؟ . . . . . اوصاق
- ؟ . . . . . جوكة

۱۱۲

ئۇى دىگەن سوزنى ايشىككەچ، مېنىم كوكلېمە آننگ تەرمزەلىرى، ايشىكلىرى، توبەسى توشە.

[*] بالالارنىڭ آلوب كىلىگەن آغاچ يافراقلارنىڭ نىندى آغاچنى بىكەنلىكى ھەم بىر بىرىدىن نەرسەلىرى بلەن نىچك آبرولغانلىقلارى سوبلەتلر.

مکتب دیگهن سوزنی ایشتهکچ سزنگ کوکلکزگه

آنک نهرسه لری توشه؟

- ؟ . . . . . باقچه
؟ . . . . . آغاج
؟ . . . . . ئوستهل
؟ . . . . . کازاکی
؟ . . . . . آریبا
؟ . . . . . کیمیت

۱۱۳. صو

فرده یورگهنده علی بیک صوصادی.

صوصاو دیب نهرسه گه ئه یتهلر؟

علی صوصاون نهرسه بلهن، نیچک بترگهن بولر؟

صو قایلارده بولا؟

چیشمه دیب نهرسه گه ئه یتهلر؟

؟ . . . . . اینش

؟ . . . . . جلغه

؟ . . . . . ایدل

؟ . . . . . کول

يكنىچى
نەرسە
بالقغە
تاب

۱۱۴. سودە

سويلەرگە:

سودە نىندى جانوارلار بولا؟
آلار آندە نەرسە بلەن نيچك يوريلر؟

بالقلار.

يازارغە:

سز نىندى بالقلارنى بلەسز؟
بالقىگە و دەسىنگ نىندى ئۇلۇشلىرى بولا؟
آنگە و دەسى نەرسە بلەن قابلانغان بولا؟
اول قايدە، نەرسە بلەن نيچك يورى؟
بالقنىڭ نىندى فايدالارى بولا؟

بىر بالقچى قولينە كىرەك ياراقلى نەرسەلر آلوب ايدلگە
بالقغە كىتدى.

سويلەرگە:

بالقچى بالق طوتار ئۇچۇن اوزى بلەن نەرسەلر
آلغان بولر؟

اول ئەبىرلر نى ئۇچۇن كىرەك بولر؟

طوطروب يازارغە.

عارف آبزىنىڭ بالق طوتار ئۇچۇن بىر نەرسەسى دە يوق
ايدى. اول بىر كۇننى بالقغە بارماقچى بولدى دە كىبتىدىن (نەرسەلر؟)
صانوب آلدى. ئويىگە قايتقاچ قلنىڭ بىر ئۇچن (نەرسە گە؟)،

ايكنچى ئۇچن (نەرسە گە؟) بەيلەدى . بالقنك چيىرتكەنن بلر ئۇچۇن
 (نەرسە گە، نەرسە؟) بەيلەدى دە (قايدىن، نەرسە؟) قازوب آلوب
 بالقغە كىتدى .
 تابشماق :

صودە طودى ، يىردە ئولدى
 اول نەرسە ؟
 اول نيچك آلاى بولا ؟

۱۱۵

على قردن اورام بويلا ب اويسنه قايتدى .

اورام ديب نەرسە گە ئەيتەلر ؟
 على اورامدە نەرسەلر كورگەن بولر ؟

۱۱۶ . طوغان اول .

(ع ، نوقايڧ)

طاو باشينه سالغاندر بىزنىڭ اول ،
 برچىشمە بار ، ياقن بىزنىڭ اولغە اول .
 اولمىزنىڭ يەمن ، صووى تەمن بلەم
 شوڭا كورە سويەم جانم ، تەنم بلەن .

[*] اگرده قالا بالاسى اولنى كورمەگەن ياكى مونك عكسى بولسە
 بالالار اوز وطنلىرى طورنده بازو بلەن كفايەلەنرلر .

سز قایسی آولنقی؟

اول قایسی یاقدہ؟ (گویرنا، اویہز، وولسن

سزنگ آول قایا سالنغان؟

سزنگ آولغہ یاقن نیندی نہرسہ لر بار؟

نیندی آولار بار؟

سزنگ آولده نیندی یورط - جیرلر بار؟

آنک اوراملاری نیندی؟

سزنگ آولده کملرنگ ئویلری ماطور؟

اول ئوینی نہرسہ دن سالغانلار؟

آنی بیگرہک نیندی نہرسہ لر ماطورلابطورا

کشیلرنگ ہر برسی نیندی گنہ بولسہدہ برہر ئیش ئشلی .

سزنگ آولده ایرلر نیلر ئشلیلر؟

خاتونلار نیلر ئشلیلر؟

قزلار نیلر ئشلیلر؟

جیگتلر نیلر ئشلیلر؟

بالالار نیلر ئشلیلر؟

قارتلار نیلر ئشلیلر؟

قارتچقلار نیلر ئشلیلر؟

اوز گز بلگہن برہر آول طور ندہ یاز گز!

۱۱۷. بز نك قالا. (*)

قالانگ آتی. قالانگ سالنغان اورنی. قالانگ قارالطیلاری. قالانگ اوراملاری. قالانگ باقچالاری، مکتب، مسجدلری. قالاده طوروچیلارنک ئشلری. قالاغه یاقن نهرسه لیر.

اوز گزنگ آدریسگزنی یاز گز!

[فایسی قالاده (فایسی گویرنا) فایسی اورام، کم یورطی، نیچه نچی نومر فاتیر، کمگه،] (فایسی گویرنا، اویهز، وولس، اول اسمی، کمگه)،

۱۱۸. اول هم قالا.

آولنگ قارالطیلاری، اوراملاری، چیتدن کورنشی نیندی بولا؟
آول بلهن قالانگ آیرماسی نیندی؟
قالانگ . . . . . نیندی بولا؟

(*) بو موضوعنی بالالار اوزلری گنه یازا آلماسالار معلم ومعلمه افندیلر۔
باز درودن مقدم بالالار بو آز تفصیل فیلرلار.

۱۱۹. يىل آيلارى. [آي يۇرۇشى بلەن] [*]

مَحْرَم، صَفَر، رَيْبِعِ اَوَّل، رَيْبِعِ اٰخِر، جُمَادِي اُولَى، جُمَادِي اٰخِرَى، رَجَب، شَعْبَانَ، رَمَضَانَ، شَوَّال، ذُو الْقَعْدَةِ، ذُو الْحِجَّةِ.

سويلەرگە:

آي يۇرۇشى بلەن بىر يىلدە نىچە آي؟

آتلارى نىچك؟

آيدە نىچە آتنا؟

آتنادە نىچە تەولك؟

تەولكنىڭ نىچە ئۇلۇشى بار، آتلارى نىچك؟

كۇنىڭ آتلارى نىچك؟

ياز ارغە:

آي يۇرۇشى بلەن يىل باشى قايسى آيدىن ايسە بلەنە؟

مولود بەيرەمى قايسى آيدە بولا؟

اورازا بەيرەمى قايسى آيدە بولا؟

قربان بەيرەمى قايسى آيدە بولا؟

[*] درسكە كىرىشودن ماقدم، بالالارغە آبلارنىڭ اسملرن بىرەر قات

ياز دررلارده كورمىچە بلدررلر، صوگرە كورمىچە ياز دررلار.

ابشماق :

پىچ طولى پەرمەچ، اور تاسندە بر كومهچ.

اول نەرسە؟

اول نىچك آلاى بولا؟

۱۲۰. اورازا.

سويلەرگە :

اورازا دىب نەرسەگە ئەيتەلر؟

اورازانى كىلر طۇتا؟

سز ئەلى اورازا طۇتاسمى؟

سزنى ئوچۇن اورازا طۇتمىسز؟

سز قايچان اورازا توتا باشلارسز؟

اورازا طۇتو.

ازارغە :

(۱) سحرگە طۇرو:

اورازا آيندە تۇنلردە نىگە طۇرالار؟

سحرگە ايگ ئلك كم طۇرا؟

اول طۇرغاچ نىلر ئشلى؟

تابن ئەزرلەنگەچ يوقلاب ياتوج

اول نى ئشلەتە؟

آندن صوگ آلار نىلر ئشلىلر،

(۲) اورازا طۇتو:

اورازانى نىچىك، كۈنىگ قايىسى ئۇلۇشلرنىدە طوتالا
آلار اورازا چاقىدە نىلر ئىشلىلر؟
نىلر سويليلر؟

(۳) آوز آچو:

آوز آچار آلدندىن كىشىلر نىلر ئىشلىلر؟
باشلىلار؟

آلارنى قاي چاقىغە ئۇلگرتەلر؟
قاي چاقىدە آوز آچالار؟
آوز آچقاندە نىلر سويليلر؟
آوز آچقاچ نىلر ئىشلىلر؟

۱۲۱. اورازا بەيرەمى

سويلەرگە :

اورازا چىغار آلدندىن كىشىلر نەرسە طۇرندە سويلى
باشلىلار؟

ايرلر بەيرەم ئۇچۇن نىلر ئىشلى باشلىلار؟
قىز - خاتونلار بەيرەم ئۇچۇن نىلر ئىشلى باشلىلار؟
بەيرەم كۇن ايرتە بلەن قىز - خاتونلار، ايرلر
نىلر ئىشلىلر؟

عيددىن قايتقاچ ايرلر قىز - خاتونلار نىلر ئىشلىلر؟
بەيرەم كۇننى ئويلر نى ئىشلەگەن بولا؟
اول كۈنلردە كىشىلر نىلر ئىشلىلر؟

آلار بىر بىرىنى بلەن نەرسەلەر ئەيتىپ كۆرسەلەر؟
بەيرەم كۈنلەرنىڭ ئورۇنلاردا. باشقا يىرلاردا نېندى
كۆڭلۈك ئورۇنلار بولالا؟

۱۲۲. قىزىق بەيرەمى.

يازغا:

بەيرەمگە ئەزىز لەنۇ. بەيرەم كۈنى ئايرىقە بلەن
بوللاپۇرغان ئىشلەر. قىزىق چالۇ. قوناقلار كېلۇ. قوناققە
بارۇ. بەيرەمدە بوللاپۇرغان كۆڭلۈك ئورۇنلار، ئايرىقلار،
سوزلەر.

بەيرەم.

[س. رىمىف]

بو كۈنگى كۈن الوغ كۈن بىر
راحت، شادلىق كۈنى دېلەر،
بو كۈن بەيرەم! كۈنى بەيرەم،
تۈنى - رەھمەت تۈنى دېلەر؛
خەلق دە بىر كۈلەچ يۈزلى،
راحت، شاد تۈسلى يۈرۈشلەر،
زىيارەتلىرى ئايرىقە بىر سىن
بىرى كۆرسەشە كۆلۈشلەر.

سز اوتكەن بەيرەمدە كەلەر بلەن، قايلارغە بار
آندە نيلەر ئىشلەدگىز، نيلەر سويلەدگىز؟

بارغان يەرلەرگىز قايسىسىندە يىگرەك كۆ
بولدى؟

آندە نى ئۇچۇن كۆڭلى بولدى؟
تگىندە نى ئۇچۇن كۆڭلى بولدى؟

۱۲۳

ايدەشلر كزىن صورارغە:

بەيرەمدە نيندى كۆڭلى ئىشلر بولدى؟ نىچك؟ (*)

---

۱۲۴. كىر يىسن يازارغە.

بازارغە ئورنەك:

على نك ئەتكەسى بار. اول بەيرەمگە دىب تۇرلى ئەيىر
آلوب قايتدى.

شاكر نك ئەتكەسى يارلى. اول بەيرەمگە بر ئەيىردە آلو
قايتمادى.

على نك بەيرەمدە كىيەرگە كىيم صالمالارى بار.

شاكر نك . . . . .

(*) معلم ومعلمه افنديلر بو درسكەدە ۴۲ نچى درسنى تعليم قىلغان رەوش

تعليم قىلرلار.

۱۰۳
 علی ننگ آقچەسى كوب ایدی. اول بهیره م ایتوب
 اوزینه تۇرلی ئەبیرلر آلدی.
 شاکرنک
 . . . . .

علی ننگ بهیره مده کیگان کولمه گی یاگا، بیک ماطور
 ایدی.
 شاکرنک
 ، . . . . .

علی ننگ بهیره مده یورورگه دوستلاری، ایبدەشلیری
 کوب ایدی. شونک ئوچۇن علی گه بهیره م کۇنلرنی
 اوتکەروی بیک کوگلی بولا ایدی.
 شاکرنک
 . . . . .

۱۲۵. ئەیتوب یازارغە.

مین قایچان ، کم بلەن ، قایا ، نیگە باردەم .
 ئەتکەیم
 ئەنکەیم
 آبییم
 ایبدەشم
 ئنم
 . . . . .

۱۲۶. يىل آيلارى.

[قۇياش يۇرۇشى بلەن].

غنوار، فيۋرال، مارت، اپريل، ماي، ايون، ايول، آوغۇست، سېنتەبر، اوكتەبر، نويەبر، دېكەبر.

بر يىلدە، آي يۇرۇشى بلەن، اون ايكي آي ايگە بىلگەن ايدىك.

بر يىلدە قۇياش يۇرۇشى بلەن نېچە آي؟

آتلارى نېچك؟

ھەر آيدە نېچە تەولك؟

ھەر تەولكدە نېچە ساعت؟ [*]

ھەر ساعتدە نېچە مېنوت؟

ھەر مېنوتدە نېچە سېكوند؟

آي يۇرۇشى بلەن يىل باشى مُحَرَّم آيندن ايسە بلەنە.
قۇياش يۇرۇشى بلەن يىل باشى قايسى آيدن
ايسە بلەنە؟

سز يىلنىڭ قايسى آيلارندە مکتبگە يورمىسىز؟

سز يىلنىڭ قايسى آيلارندە مکتبگە يورمىسىز؟

قۇياش يورۇشى بلەن قايسى آيلار ياز آيلارى؟

قايسى آيلار جەي آيلارى؟

[*] بالالار بو صوراولارغە اجواب بېرمەسە، معلم ومعلمە افنديلر اوبرەتىلر.

قايىسى آيلار كۆز آيلارى؟
 قايىسى آيلار قش آيلارى؟

۱۲۷. طوڭرۇب يازارغە.

غنوار قش آيى ، ماى جەى آيى .
 ايمول . . . . . ، سينتەبر . . . . .
 نويەبر . . . . . ، آوغوست . . . . .
 آپريل . . . . . ، ديكەبر . . . . .
 اوكتەبر . . . . . ، مارت . . . . .
 فيۋرال . . . . . ، ايمون . . . . .

مارت آيى يلك ئۇلۇشى.

؟	فيۋرال		آتما (نەرسەنىڭ ئۇلۇشى؟)
؟	تۇن		تەولك ؟ . . . . .
؟	مينوت		كۇن ؟ . . . . .

تابشماق :

بر آغاچ بار؛ اول آغاچنىڭ اون ايى تار ماغى، ھەر تار ماغىنىڭ دور تەر بو قاغى، ھەر بو تاغىنىڭ جىدىشەر جىمىشى بار. ھەر بر جىمىشىنىڭ ئۇستى آق آستى قارا.
 سويلەرگە:

اول نەرسە؟
 اول نيچك آلاى بولا؟

ياز ارغە :

بو . . . . . بر آغاچ ديب ئەيتكەنى
 بولا . . . . . اون ايكي تارماق ديب ئەيتكەنى
 بولا . . . . . دور تەر بوتاق ديب
 بولا . . . . . جيديشەر جيمش
 بولا . . . . . جيمشنگ ئۇستى آق
 بولا . . . . . آستى قارا . . . . .

بوتابشماقنگ رىسمن توشىرگز!

۱۲۸. ياز.

(ع، توقايف)

بوز ھەم قار ئردى،
 صولار جوگردى،
 يىغلاب يىلغىلار،
 يەشلر توگلىدى .

كۇنلر ئۇزايما،
 تۇنلر فسقارا،
 بو قايىسى وقت؟
 جە، ئەيتوب قارا!

يازنىڭ آيلارى قايسى آيلار؟
 ياز باشىدا قۇياش نى ئىشلى باشلى؟
 كۈنلر نى ئىشلى باشلىلار؟
 تۈنلر نى ئىشلى باشلىلار؟
 قارلار نى ئىشلى باشلىلار؟
 كوللر، جىلغىلر نى ئىشلىلار؟
 ياز باشىدا نىندى قۇشلار كىلەر؟
 اول قۇشلار كىلگەچ نىلر ئىشلىلار؟
 ياز باشىدا نىندى سويە كىسز جانوارلار چىغلار؟
 آغاچلار نىلر ئىشلىلار؟
 قىزلار نىلر ئىشلىلار؟
 اول كىشىلر نىلر ئىشلىلار؟
 بالالار مەكتەپىدە، ئۆيدە نىلر ئىشلىلار؟

۱۲۹. كوچمە قۇشلار.

ياز كۈنىدە بىزنىڭ يىرگە تۈرلى قۇشلار كوچوب كىلەر.
 آلارنىڭ قايسىلارى ئۇيانى قارالطى تىرەسىنە، قايسىلارى آغاچ
 باشلارنى، قواقلىق، قامشلىق آرالارنى ياصىلار.
 ياز كۈنىدە بىزنىڭ يىرگە نىندى قۇشلار كوچوب كىلەر؟
 قارالطى تىرەسىنە نىندى قۇشلار اويا ياصىلار؟
 آغاچ باشلارنى نىندى قۇشلار اويا ياصىلار؟
 قواقلىق آراسىنە نىندى قۇشلار اويا ياصىلار؟
 قامشلىق آراسىنە نىندى قۇشلار اويا ياصىلار؟
 سز اول كوچمە قۇشلارنىڭ قايسىلارنى ياراتاسز؟

ياز كۆننڭدە كىشىلەر نەرسەلەر جىگوب يوريلەر؟

۱۳۰. آربا.

X

(۱) آربانگ كورنىشى:

آربانى كىم، نەرسەلەردىن ياسى؟
آربانگ نىندى ئۇلۇشلىرى بولالا
ئۇلۇشلىرىنى نىندى ئەيىردىن
ياسىلار، آلار نەرسە ئۇچۇن كىرەك؟

آربا

(۲) آربانگ ئىشكە ياراوى:

آربا بلەن نىلەر ئىشلىلەر؟
آنى قاچان جىگەلەر؟

آربانگ رىسمن توشىرگىز!

آربا طورىندە يازغان شىكىللى ايتوب يازارغە ورىسمن توشىرگە:

چىق آربا. كوشلى آربا.

۱۳۱.

ياز كۆننڭدە اىگن اىگوجىلەر ايشك آلدنڭدە، آغاچ باقچاسىندە،
يەشلىچە باقچاسىندە، پاصودە تورلى ئىشلەر ئىشلىلەر.

اىگن اىگوجى دىب كىمگە ئەيتەلەر؟
آلار بىگىرەك قايلاردە طۇرالار؟

ياز كۆنۈندە ايگن ايگوچيلر نەرسەلەر طۇرۇندە
سويلى باشلييلار؟

آلار ايشك آلدندە نيندى ئىشلر ئىشلييلر؟

آغاچ باقچاسندە نيندى ئىشلر ئىشلييلر؟

يەشلچە باقچاسندە نيندى ئىشلر ئىشلييلر؟

باصودە نيندى ئىشلر ئىشلييلر؟

بولاردن باشقە تاغى نيندى ئىشلر ئىشلييلر؟

ياز كۆنۈندە نيندى كوگىللى چاقلار بولا؟

بازارغە:

بزننگ اولدە صابان طويى.

۱۳۲

بالتا ئۇستاسينك پىچقى، بۇراو، ئۇترگى، بالتا شىكللى
قۇراللارى بولا. اول كىشى بالتا بلەن آغاچ جونا، بوراو بلەن —
بوراولى، پىچقى بلەن — كىسە، ئۇترگى بلەن — تىشە.

ايگن ايگوچيلرننگ نيندى قۇراللارى بولا؟

ايگن ايگوچى اول قۇراللارنگ قايسى بلەن نى ئىشلى؟

۱۳۳

بونەرسەنگ صورەتى؟

آننگ نيندى ئۇلۇشلىرى بولا؟

آننگ اول ئۇلۇشلىرىن كم، نەرسەدن

ياصى؟

زا
صوقا نى قايدە ساتالار؟

آنى آندە كم ساتوب آلا؟

اول آنگ بلەن قايجان نىلر ئشلى ك

صوقا طورندە يازغان شىكللى ايتوب ياز ارغە ورسمن توشررگە

يىمىر طۇر ماسى.

تابشماق:

قر بوينچە قرق ايمچە كلى صىمىر جورى.

اول نەرسە؟

اول نيچك آلاى بولا؟

طو طروب ياز ارغە.

يازكۇ نندە قۇياش (نى ئشلى؟)، ھاوا (نى ئشلى؟)، كۇنلر ...،

تۇنلر ...، آغاچلار ...، بۇتۇن يىمىر يوزى ...، قۇشلار ...،

سويەكسىز جانوارلار ...، ايگن ايگوچىلر ...، مکتبەدە گى شاكردلر ..

۱۳۴. جەى.

[ع. تونايىف]

باشقارلار اوسدى،

قۇياش پشردى،

قىلق آشوغا،

اوراغىن اورا،

باشقارلار پشردى،

تىرگە توشردى،

كىتە باصوغا،

بو قايجاق بولا؟

بازارغە :

جەينىڭ آيلىرى. قۇياشنىڭ قاراۋى، ھاۋا-
كۈنلەر، تۈنلەر، باقچىلار.
قىزلار، باصولار، بۇلۇنلار، قۇشلار، كىشىلەر.

۰۱۳۵

جەي كۈنىدە ايدلردە پاراخودلار يۈرىلەر. (*)
سويلەرگە :

سزنىڭ پاراخودقە او طرغانىز بارمى؟
سز قايا بارغاندە پاراخودقە او طردىڭىز؟
يۇرتىڭىزدىن پاراخودقە نەرسە گە او طروب
كىلدىڭىز؟
آندە بىلىتىنى كىم، كۈبمە گە، قايا خەتلى آلدى؟
سز آندە قايسى اورندە باردىڭىز؟
سز او طرغان اورن نىندى ايدى؟
پاراخود پىرىستاندىن كىتمەيچە او زاق طۇردىيى؟
اول ساعت نىچەدە، نىچە تابقىر قىچقىرغاچ كىتدى؟
پاراخودنىڭ تەرەزەسىدىن نەرسە لىر كورنە ايدى؟
سو ئۇستۇندە نىندى قۇشلار او چالار ايدى؟
سز پاراخوددە چاقىدە كۈن نىندى ايدى؟
سزگە قارشى نىندى پاراخودلار او چىرادى؟

[*] اگرده پاراخود كورمەگەن بالالار بولسە آلار سويلەمەسلەر،
بلىكى كورگەن بالانىڭ سوزىنى طىغلاب طوررلار و پاراخودنىڭ رىسمىن
كوررلەر. شوندىن سوڭ آخىلاغان نەرسە لىرىنى سويلەرلەر و بازارلار.

پاراخود يولده نيچە يير دە طوقتادی؟
سز بارا طۇرغان يير گزگە كوبمە دە بارو
جيتدگز؟

ياز ارغە:

مينم پاراخود دە بارووم.

۱۳۶. كۆز.

[ع. توقاييف]

قرلار بوش بولا، جا كغرلار جاوا،
ييرلر دملانا، بو فايچاق بولا؟

ياز ارغە:

كۆزنگ آيلارى. قۇياشنگ قاراوى. هاوا.
كۇنلر. تۇنلر. باقچالار. قزلار. باصولار. بۇلۇنلار.
حيوانلر، قۇشلار. سويه كسز جانوارلار. كشىلر.

۱۳۷. اولدە چەي، كۆز كۇنلرى (*).

قاطى صوقا. يير طۇرمالاو. پچەن ئۇستى. اوراق
ئۇستى. آرش چە چو. ايگن تاشو، يەشلچە باقچەسى.
ئىندر. تىگرمەن.

[*] بالالار بو اورندەغى موضوعلرنى اوزلرى اويلاغانچە، اوزلر
بىلگەنچە يازارلار.

۱۳۸. آنا بلەن قز .

فاتحە آبزتای يۇرط ھەم قرئشلون قارتايغانچى يالغزى غنە
 ىلەدى. مۇنە بىرنىچە يىلدىن سوڭ فاتحە آبزتای قارتايدى: ئىش
 ئىلى آلماس بولدى. بو چاقىدە آنڭ قزى مئىرە اوسوب جىتكەن
 اىدى. اول شونىدە ئەنكەسىنڭ ئىككە ئىشلەگەن ئىشلىرىنى يالغزى غنە
 ئىلى باشلاب ئەنكەسىن صىلاب غنە آصرادى.

مئىرە يۇرطدە، قردە نەرسەلر ئىشلەگەن بولر ؟

۱۳۹. قىش . (ع. ئوقايىف)

ھەر يىر قارلانغان، صولار بوزلانغان،
 اوينى جىل بوران، بو قايچاق طوغان؟

بازارغە:

قىشڭ آيلارى. قۇياشڭ قاراوى. كۇن. تۇن.
 ھوا. صو. قار. بوران. آولنڭ كورنىشى. قىرنگ
 كورنىشى اورماننڭ كورنىشى. قۇشلار. بالالارنڭ
 وينلارى. كشىلرنڭ ئىشلىرى.

قار قايسى آيدە جاوا باشلى؟
 قار جاوغاچ نەرسە جىگوب يوريلر؟
 سز قار ياوغاچ نىلر ئىشلىسىز؟

رسملى انشاء درسلىرى (ابكئىچى بولك دواى) ۵

سز نىڭ چاناڭز بارمى؟
سز آنى قايدىن آلدڭز؟
سز چانانى قايلاردە شواسز؟
آندە سزدىن باشقە تاغى كىملىرى بولالا؟
چانا شوغاندە نىندى قىز قىلار بولالا؟

طو طروب يازار غە.

قىش نىڭ آيلارى . . . . قىش كۈنىدە . . . . ياۋادە يىر يوز
. . . . بلەن قابلانا. كۈنلىرى . . . . ھەم . . . . بولالا، تۈنلىرى . . . . ھەم . . . .
بولالا. قۇياش يىك . . . . چىغا، يىك . . . . باتا. بالالار . . . .
يورىلىرى. زور كىشىلىرى ئۇيلىرىدە . . . . ايشىك آلدەندە . . . .
بازارلاردە . . . . .

۱۴۰

ياز، جەي، كۈز، قىش.

سز بولارنىڭ قايسىلارنى ياراتاسز؟
سز نى ئۇچۇن آلارنى ياراتاسز؟
تىگىلىرىنى ئۇچۇن ياراتمىسىز؟

بىئىدى.

